

Zielona Góra, 06. 09. 2020

dr hab. Ewa Bochno, prof. UZ
Instytut Pedagogiki
Zakład Pedagogiki Szkolnej
Uniwersytet Zielonogórski

**Ocena dorobku naukowo – badawczego, dydaktycznego i organizacyjnego
doktor Agnieszki Hłobił
w postępowaniu o nadanie stopnia doktor habilitowanej,
w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika**

Dr Agnieszka Hłobił w złożonej dokumentacji przedstawiła:

- 1) wniosek o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego,
- 2) autoreferat w języku polskim i angielskim,
- 3) cykl publikacji pt. *Szkoła miejscem doświadczania aktywności przez uczniów – od kreacjonizmu pedagogicznego nauczycieli do samodzielności i twórczości uczniów, od idei do praktyki edukacyjnej*, składający się z: 1 monografii naukowej, 6 artykułów, 11 tekstów w monografiach oraz 1 redakcji monografii naukowej.
- 4) wykaz pozostałych osiągnięć, tj. opublikowanych prac naukowych, działalności organizacyjnej, dydaktycznej, eksperckiej i popularyzatorskiej oraz udziału w konferencjach

Dokumentacja jest obszerna i została przygotowana starannie.

1. Sylwetka i droga naukowa Habilitantki

Pani dr Agnieszka Hłobił jest zatrudniona w Politechnice Koszalińskiej, na Wydziale Technologii. Ukończyła wyższe studia pedagogiczne w Bałtyckiej Wyższej Szkole Humanistycznej w Koszalinie oraz studia podyplomowe przygotowujące do nauczania języka angielskiego. W roku 2008 na podstawie rozprawy *Działalność szkoły we wspomaganiu rozwoju ucznia zdolnego*, napisanej pod kierunkiem prof. Eugeniusza Piotrowskiego, uzyskała na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM w Poznaniu stopień

E. Bochno

doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki. Dysertacja stała się podstawą dalszych analiz Habilitantki. Jak sama akcentuje w autoreferacie: „Konceptualizacja badań własnych jest wynikiem wieloletnich studiów i badań naukowych, początkowo w zawężonym obszarze edukacyjnym skupiającym się na wspieraniu rozwoju ucznia zdolnego (2002 – 2008) [...]. Wprowadzone w międzyczasie do szkolnictwa zmiany ministerialne, związane między innymi z wdrożeniem i urzeczywistnieniem wyrównywania szans edukacyjnych uczniów, w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, przyczyniły się do poszerzania mojej działalności badawczej o obszar doświadczenia aktywności w procesie uczenia się przez wszystkich uczniów” (s. 4 – 5).

Analizy mechanizmów aktywizowania uczniów w procesie uczenia się posłużyły Pani Agnieszce Hłobił do zaproponowania pewnego rodzaju rekomendacji dla praktyki szkolnej. Jak deklaruje: „Zamierzenia te osadzone na podbudowie teoretycznej oraz uzyskane wyniki dotychczas przeprowadzonych badań empirycznych w przedmiotowym zakresie znajdują wyraz w prezentowanym cyklu publikacji” (autoreferat, s. 5).

Już na wstępie mojej recenzji chciałabym podkreślić, że dorobek ten ma charakter bardziej praktyczno-dydaktyczny niż naukowy i jako taki, nie stanowi istotnego wkładu w rozwój nauki. Zapoznając się w treścią przedłożonej dokumentacji i publikacjami trudno potwierdzić, że ich Autorka osiągnęła ten poziom świadomości badawczej, jaki oczekiwany jest od samodzielnych pracownic i pracowników naukowych.

2. Ocena cyklu tematycznego publikacji: „Szkoła miejscem doświadczania aktywności przez uczniów – od kreacjonizmu pedagogicznego nauczycieli do samodzielności i twórczości uczniów, od idei do praktyki edukacyjnej”

Dr Agnieszka Hłobił jako cykl podlegający ocenie przedstawiła:

– **jedną monografię naukową** pt. *Psychopedagogiczne aspekty aktywności edukacyjnej uczniów*, Koszalin 2013;

– **pięć artykułów w czasopismach krajowych:**

Indywidualizacja kształcenia szansą urzeczywistnienia potrzeb i możliwości uczniów, Edukacja Humanistyczna nr 1 (32), Szczecin 2015

Dydaktyczne uwarunkowania rozwijania samodzielnego myślenia i działania uczniów, COLLOQUIUM nr 1, Gdynia 2009

E. Bocłko

Synergia aktywności nauczyciela i uczniów w procesie przyswajania wiedzy i umiejętności w kontekście nowych wyzwań w kształceniu nauczycieli, Edukacja Humanistyczna nr 1 (32), Szczecin 2015

Źródła wsparcia społecznego ucznia zdolnego i jego rodziny na terenie szkoły, Szkoła. Zawód. Praca nr 13, Bydgoszcz 2017

Efektywność organizacji pracy dydaktyczno – wychowawczej szkoły a niepowodzenia edukacyjne uczniów, Zeszyty Naukowe koszalińskiej Wyższej Szkoły Nauk Humanistycznych, Koszalin 2018

– **pięć rozdziałów w monografiach wieloautorskich:**

Możliwości stymulowania aktywności twórczej uczniów we współczesnej szkole, w: J. Sibbska, J. Wojciechowska (red.), *Nauczyciel i uczeń w przestrzeni kreatywnych działań*, Warszawa 2015

Motywowanie uczniów zdolnych jako czynnik aktywizujący do osiągnięcia sukcesu edukacyjnego, w: M. Humeniuk, I. Paszenda, W. Żłobicki (red.), *Sukces jako zjawisko edukacyjne*, vol II, Wrocław 2009

Zdolność rozwiązywania problemów warunkiem aktywności edukacyjnej ucznia, w: N.W. Tamarska, A.I. Kibysz, I.G. Lure (red.), *Nauka i edukacja we współczesnym świecie*, Kalingrad – Szczecin 2012

Potrzeba doskonalenia umiejętności nauczycieli w zakresie identyfikacji uczniów zdolnych, w: Cz. Plewka (red.), *Nauczyciel i uczeń w przestrzeni edukacyjnej*, Koszalin 2016

Elementy wychowania intelektualnego w praktyce edukacyjnej, w: A. Hłobił, A. Szczepaniak, D. Czekan (red.), *Współczesne wyzwania i zagrożenia dla młodego pokolenia. Studium teoretyczno – praktyczne*, Szczecin 2009

– **jedną książką pod własną redakcją :**

Od kompetencji do kwalifikacji. Z badań nad kompetencjami i kwalifikacjami kandydatów do zawodu nauczyciela, Koszalin 2016

Całość jest podzielona na trzy obszary problemowe:

- 1) Aktywność uczniów w procesie uczenia się,
- 2) Działania dydaktyczne nauczyciela a doświadczenie aktywności przez uczniów.

E. Bocłus

- 3) Kompetencje i trudności nauczyciela w aktywizowaniu procesu uczenia się uczniów.

Celem cyklu publikacji jest: „ukazanie prawidłowości warunkujących aktywność uczniów w procesie uczenia się zarówno w aspekcie uwarunkowań wewnętrznych (osobowościowych), jak i zewnętrznych (środowiskowych) pobudzających bądź ją hamujących” (autoreferat, s. 3). Jako cele badań własnych Autorka zakłada ich podział na cele teoretyczno-poznawcze i praktyczne. Ten „szkolny” podział bardziej służyć może praktyce (o ile jest poprawnie zrealizowany) niż nauce. Nie jest to oczywiście błąd, jeśli nie mamy do czynienia z pracą na stopień naukowy doktor habilitowanej.

Na podstawie przyjętej przez siebie koncepcji, Habilitantka formułuje trzy problemy badawcze:

1. Jakie działania związane z aktywizowaniem uczniów w procesie uczenia się podejmowane są w badanych szkołach?
2. Jakie działania dydaktyczne związane z aktywizowaniem uczniów w procesie uczenia się podejmują badani nauczyciele?
3. Na jakie problemy i trudności wskazują badani nauczyciele w zakresie aktywizowania procesu uczenia się uczniów?

W recenzji (choć szczegółowo przeanalizowałam każdy tekst) odwołam się ogólnie do kolejnych, wskazanych przez Habilitantkę obszarów problemowych. Odniosę się do czterech elementów każdej pracy badawczej: konceptualizacji, problematyzacji, operacjonalizacji oraz analizy i interpretacji wyników.

I. Aktywność uczniów w procesie uczenia się

Ten obszar tworzy monografia oraz jeden artykuł. Habilitantka w obu tekstach podjęła próbę przedstawienia prawidłowości aktywności jednostki oraz sposobów jej aktywizowania w szkole. Niestety dr Agnieszka Hłobił nie uchroniła się przed streszczaniem poglądów i tez kolejnych lektur dotyczących aktywności „rozbijając” nadmiernie tekst. Odnosi się wrażenie pobieżnego zestawienia poglądów kolejnych Autorów, w którym zabrakło uogólnień. Jako takie obie publikacje w pewien sposób porządkują wiedzę w tym zakresie, jednak jej nie pogłębiają. I jako takie nie są to opracowania nowatorskie, oryginalne.

E. Bochma

Jeszcze jedną kwestię pragnę w tym miejscu wyakcentować. Otóż w książce *Psychopedagogiczne aspekty aktywności edukacyjnej uczniów* istotnym mankamentem jest to, że brakuje przytoczenia faktycznych Auterek i Autorów fragmentów ich prac, które znalazły się w recenzowanej pracy. Na przykład odnalazłam zdania lub całe akapity autorstwa:

Anny Sajdak z książki *Edukacja kreatywna*, (w książce Pani A. Hłobił, np.: s. 6);

Jerzego Kujawińskiego z książki *Ewolucja szkoły i jej współczesna wizja* (w książce Pani A. Hłobił, np.: s. 89);

Marii Ledzińskiej z artykułu *Dialog* (w książce Pani A. Hłobił, np.: s. 98; 101).

Podkreślę, że moim zdaniem nie powinnam, na tym etapie zawodowym i naukowym Habilitantki, śledzić fragmentów przepisanych przez dr Agnieszkę Hłobił z różnych tekstów. Jest to praktyka konstruowania narracji naukowej której nie mogę zaakceptować i która w ogóle, a szczególnie na etapie składania dokumentacji habilitacyjnej nie powinna mieć miejsca.

II. Działania dydaktyczne nauczyciela a doświadczenie aktywności przez uczniów

Ten obszar tworzy sześć artykułów. Habilitantka, na podstawie badań własnych, których fragmenty są w tych tekstach przedstawione, tworzy propozycje dla nauczycielek i nauczycieli „działań dydaktycznych warunkujących doświadczanie aktywności przez uczennice i uczniów” (autoreferat, s. 6).

Odniosę się do braków teoretyczno – metodologicznych, które niestety są w kolejnych tekstach powtarzalne.

Analizowane artykuły (wszystkie w tym obszarze) dość słabo budują podstawy teoretyczne mechanizmów dotyczących związków działań dydaktycznych nauczycielek i nauczycieli z doświadczeniami uczennic i uczniów. Analizy są dość rozległe, nie są jednak głębokie. Zabrakło w nich porządnego zoperacjonalizowania podstawowych kategorii analizy (np. w tekstach: *Indywidualizacja kształcenia szansą urzeczywistnienia potrzeb i możliwości uczniów czy Zdolność rozwiązywania problemów warunkiem aktywności edukacyjnej ucznia*). Chodzi mi nie o cytowanie kolejnych autorów, ale o łączenie ich poglądów w spójną całość.

Powoduje to, że i strona metodologiczna badań własnych zaprezentowana przez Habilitantkę jest obciążona błędami. Brakuje w niej przełożenia teoretycznych definicji

E. Bocina

na praktyki codzienne lub retrospektywne respondentów i wykorzystanie ich w opracowaniu kolejnych kroków postępowania badawczego. Zaprezentowane analizy jakościowe (np. w artykule: *Motywowanie uczniów zdolnych jako czynnik aktywizujący do osiągania sukcesu edukacyjnego*) są bardzo pobieżne. Brakuje w nich pytań pierwszego i drugiego stopnia, odwołania się do podstawowych kategorii czy chociażby głębszych analiz. Habilitantka pokazuje jedynie czyste postaci odpowiedzi, ale nie koduje ich. Są to pewne ilustracje codzienności badanych, ale nie materiał z którego można byłoby przedstawić wnioski dotyczące wybranych fragmentów rzeczywistości społecznej czy edukacyjnej. Jako takie, nie stanowią analizy jakościowej.

W tym obszarze Autorka podjęła próbę wyakcentowania wewnętrznych i zewnętrznych mechanizmów działań nauczycielek i nauczycieli sprzyjających bądź niesprzyjających doświadczaniu przez uczniów własnej aktywności. Niestety nie udało się Jej dotrzeć do tych mechanizmów. Wnioski z badań są dość ogólne. Na przykład w tekście zapowiadającym analizę współczesnej szkoły *Możliwości stymulowania aktywności twórczej uczniów we współczesnej szkole*, konkluzje zawierające metaanalizę, to tylko pół strony tekstu „oczywistości” o ważności i potrzebie „stymulowania aktywności twórczej uczniów” (s. 182). Z podobną sytuacją mamy do czynienia w artykule *Synergia aktywności nauczyciela i uczniów w procesie przyswajania wiedzy i umiejętności w kontekście nowych wyzwań w kształceniu nauczycieli*. Tu również brakuje analizy mechanizmów funkcjonowania szkoły i w szkole.

Zatem trudno uznać teksty Pani Agnieszki Hłobił nowatorskie.

III. Kompetencje i trudności nauczyciela w aktywizowaniu procesu uczenia się uczniów

Ten obszar tworzą trzy artykuły oraz publikacja wieloautorska pod redakcją Habilitantki. Jego celem jest ukazanie problemów i trudności w aktywizowaniu procesu uczenia się uczniów.

Na wstępie zaznaczę, że w książce pod redakcją dr Agnieszki Hłobił pt. *Od kompetencji do kwalifikacji. Z badań nad kompetencjami i kwalifikacjami kandydatów do zawodu nauczyciela* nie ma autorskiej części Pani Redaktor. Każdy z tekstów jest opatrzony nazwiskiem i imieniem autorki lub autora (brakuje wśród nich A. Hłobił) poza pierwszą częścią publikacji której autorkę i autorów nie znamy. O niej we wprowadzeniu

E. Bocina

czytamy: „W części pierwszej pracy szczególną uwagę skupiono na znaczeniu kształtowania wśród kandydatów na nauczycieli kompetencji i umiejętności społecznych. Zaprezentowane w niej teorie oraz wyniki badań empirycznych stanowią pokłosie prowadzonych w latach 2011 – 2014 badań przez zespół nauczycieli akademickich zatrudnionych na Wydziale Technologii i Edukacji Politechniki Koszalińskiej. Wyniki ich prac obejmują ...!...!...” (s. 6). Doceniam zredagowanie książki, współpracę z autorkami i autorami poszczególnych tekstów – to zapewne wymagało opracowania koncepcji książki. Jako taka to ważna aktywność, jednak trudno mi ocenić naukowy wymiar pracy Habilitantki, gdy brakuje w monografii wyraźnej części Jej autorstwa.

Pozostałe trzy teksty w tym obszarze to prezentacje fragmentów badań własnych Autorki. Niestety mamy tu do czynienia z podobnymi mankamentami metodologicznymi jak te opisane powyżej. Niedosyt budzą analizy jakościowe materiału badawczego. Na przykład w artykule *Źródła wsparcia społecznego ucznia zdolnego i jego rodziny na terenie szkoły*, którym dr Agnieszka Hłobił zapowiada analizę wywiadów przeprowadzonych z 32 nauczycielkami i nauczycielami, nie znajdujemy jej. Brakuje głębszych analiz i interpretacji. Mam wrażenie, że są prowadzone według wcześniej przyjętych założeń własnych.

Słabą stroną jest interpretacja wyników badań własnych przedstawiana przez Habilitantkę. Zarówno w artykule *Efektywność organizacji pracy dydaktyczno-wychowawczej szkoły a niepowodzenia edukacyjne uczniów*, jak i *Potrzeba doskonalenia umiejętności nauczycieli w zakresie identyfikacji uczniów zdolnych* brakuje interpretacji w odniesieniu teorii szkoły czy rozpoznania wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań jej funkcjonowania i funkcjonowania w niej. Zabrakło mi analizy krytycznej.

Podsumowując

Tematyczny cykl publikacji stanowiący podstawę wniosku do stopnia naukowego powinien być nowatorski i oryginalny. Stawia się mu duże wymagania. Opracowanie problemu naukowego powinno być dokonane metodami badawczymi zapewniającymi wysoką jakość i wiarygodność uzyskanych wyników i w konsekwencji przynieść oryginalne rozwiązanie problemu. Oceniając cykl publikacji Pani Agnieszki Hłobił pt. *Szkoła miejscem doświadczania aktywności przez uczniów – od kreacjonizmu pedagogicznego nauczycieli do samodzielności i twórczości uczniów, od idei do praktyki*

edukacyjnej, nie mogę potwierdzić spełnienia tych kryteriów. Nie spełnia on warunku oryginalności i nowości oraz nie jest dowodem „znacznego” wkładu Kandydatki w rozwój dyscypliny naukowej.

3. Pozostała aktywność naukowo – badawcza i organizacyjna

Odniosę przedstawiony przez dr Beatę Cieśleńską dorobek do kryteriów zawartych w rozporządzeniu MNiSW z dnia 1 września 2011 roku (D.U. Nr 196, poz. 1165):

1) Autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH): **3**;

2) Autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych innych niż znajdujące się w bazach lub na liście:

Monografia: **2**

Redakcja monografii wieloautorskiej: **2**

Artykuły w czasopismach i rozdziały w monografiach: **17**

3) Sumaryczny *impact factor* według listy *Journal Citation Reports*: **0,461**;

4) Liczba cytowań: wg bazy Web of Science: Science (WoS) – **43**;

5) Indeks Hirscha: wg bazy WoS – **indeks H = 1**;

6) uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych: **2**;

7) wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych: **19**;

8) otrzymane nagrody i wyróżnienia:

nagrody indywidualne: 3;

nagrody indywidualne państwowe: 2;

9) udział w konsorcjach i sieciach badawczych: **Brak**;

10) kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych: **2**;

11) udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism; **Brak**;

E. Bochno

12) członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych: **3**;

13) osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki lub sztuki: **liczne**;

14) opieka naukowa nad studentami:

Opiekunka Koła Naukowego ;

15) opieka nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego, z podaniem tytułów rozpraw doktorskich: **Brak**;

16) staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich: **1**;

17) wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców: **3**;

18) udział w zespołach eksperckich lub konkursowych: **2 razy Przewodnicząca Zespołu w Szkole Podstawowej i 1 raz Przewodnicząca konkursu profilaktyczno – wychowawczego dla uczniów w wieku szkolnym**;

19) recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopiśmie międzynarodowych i krajowych: **5**.

Habilitantka jest aktywna w odniesieniu do działań naukowo-badawczych, dydaktycznych, organizacyjnych czy popularyzujących wiedzę. Działania te, choć bardzo różnorodne mają jednak w przeważającej liczbie charakter lokalny. Pani Agnieszka Hłobił wskazuje na krajową aktywność konferencyjną, popularyzatorską i dydaktyczną obejmującą uczestniczenie w konferencjach, prowadzenie zajęć dydaktycznych, opiekę nad studentami w czasie praktyk oraz prace w uczelni. W tym zakresie pozytywnie oceniam Jej dorobek.

Konkluzja

Niestety, analiza przedłożonej dokumentacji upoważnia mnie do stwierdzenia, że zaprezentowany dorobek choć jest liczny, różnorodny, jednocześnie jest słabo osadzony w literaturze przedmiotu. Tok narracji, przedstawione badania, analizy i interpretacje ich wyników nie potwierdzają świadomości badawczej Habilitantki. Dodatkowo

E. Bocim

zapożyczenia od innych Auterek i Autorów budzą moje z wątpienie w naukową rzetelność Habilitantki. Jej podstawowe osiągnięcie naukowe – tematyczny cykl publikacji pt. *Szkoła miejscem doświadczania aktywności przez uczniów – od kreacjonizmu pedagogicznego nauczycieli do samodzielności i twórczości uczniów, od idei do praktyki edukacyjnej* nie stanowi znaczącego wkładu w rozwój dyscypliny naukowej. W związku z tym, stwierdzam, że w moim przekonaniu naukowy dorobek Pani Agnieszki Hłobił nie spełnia wymogów wskazanych w art. 16 Ustawy z 14 marca 2003 r. z późniejszymi zmianami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1852), i tym samym wnoszę o odmowę nadania Kandydatce stopnia doktor habilitowanej nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika.

Ewa Bochno